

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Великсар Т.І., викладач
Одеський національний економічний університет, м.Одеса*

Сучасний стан економіки України характеризується нестабільністю. В результаті фінансової кризи понизився економічний та соціальний стан громадян, з'явилася додаткова кількість незахищеного населення. За таких умов важливим залишається надання державою належного соціального захисту.

Значний внесок у дослідження особливостей функціонування системи соціального захисту населення зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Л.Абалкін, Н.Абакумова, Е.Лібанова, Н.Зеленко, В.Гейц, Н.Волгин, К.Павлюк, Н.Борецька, М.Мальований, В.Антропов, Н.Сударєва, Є.Холостова та інші.

Система соціального захисту населення України включає такі складові:

- 1) загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що необхідне для здійснення пенсійного забезпечення та матеріального забезпечення економічно активного населення шляхом соціального страхування;
- 2) система соціальної допомоги та пільг, яка покликана здійснювати соціальну допомогу найбільш вразливим категоріям, матеріальну допомогу сім'ям з дітьми, компенсації, індексації та пільги населенню, соціальне обслуговування і т.д.

До першої складової системи соціального захисту населення також можна додати обов'язкове медичне страхування, що має перспективу впровадження в нашій державі. Протягом останніх років було запропоновано декілька законопроектів щодо впровадження цієї складової соціального захисту, проте жоден з них так і не був затверджений.

Обидві нині діючі складові системи соціального захисту населення не відповідають умовам ринкової економіки. Вони включають залишки минулої системи, яка декларувала принцип рівності та всеосяжного піклування і цілком відповідала командно - адміністративній системі господарювання.

Перша складова системи соціального захисту населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, функціонує за рахунок Пенсійного фонду України, Фонду загальнообов'язкового державного страхування України на випадок безробіття, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві, Фонду соціального страхування від тимчасової втрати працездатності.

З Пенсійного фонду України здійснюється виплата пенсій непрацездатним громадянам похилого віку, інвалідам, особам, які втратили годувальника. Сьогодні спостерігається дефіцит пенсійного фонду, який спричинений тим, що в державі кількість пенсіонерів перевищує кількість працюючого населення. Крім того, значна кількість молодого населення отримує заробітну плату «в конвертах», що також призводить до скорочення надходжень Пенсійного фонду України. В результаті виникає дефіцит пенсійного фонду, який покривається за рахунок видатків з Державного бюджету України, що призводить до значного навантаження на нього. В ринкових умовах сприятливим було б розвивати другий та третій рівень пенсійної системи України для того, щоб не переобтяжувати державу (загальнообов'язкову накопичувальну систему та систему недержавного пенсійного забезпечення).

Функціонування фондів соціального страхування в сучасних умовах теж має ряд недоліків. Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності не може забезпечити власні функції. На сьогоднішній день існує заборгованість з виплати по лікарняним листам. За 2011 рік вона склала 400 млн. грн. Ускладнення процедури виплати по лікарняним листам за рахунок держави, тобто якщо лікарняний відкритий на термін більше ніж 5 днів, призвела до того, що громадяни в результаті порушення термінів часто зовсім не отримують виплати по ним. Ми вважаємо, що з прийняттям обов'язкового медичного страхування можна було б взагалі ліквідувати цей фонд соціального страхування, який ми отримали у спадок від командно - адміністративної системи господарювання.

Що стосується другої складової соціального захисту, системи соціальної допомоги та пільг, то вона теж має певні вади. Головним її елементом, що суперечить ринковій економіці, є пільги на державні послуги. Вони виникли та прийшли в економіку України ще з радянських часів. Головним їх недоліком є те, що як тоді, так і на сучасному етапі, вони не сприяють покращенню матеріального стану населення, не захищають бідних, а тільки визначають окремі категорії громадян, що займають високі посади чи мають певні заслуги перед державою. В результаті того, що пільги надаються переважно за певні заслуги, в Україні їх отримують переважно заможні громадяни і тільки 12% людей, що отримують їх мають низькі доходи.

Не менш вражаючим є той факт, що в нашій країні порядок надання пільг регулюється значною кількістю законодавчих актів (законами України, наказами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України та іншими). Так відповідно до них в Україні існує 30 пільгових категорій та 20 видів пільг. Хоча їх кількість велика, проте існують такі категорії громадян, зокрема мешканці сільської місцевості, які не можуть отримати ті чи інші пільги в результаті організаційних та транспортних причин.

Більшість учених умовно пільги поділяють на одноразові та багаторазові. Багаторазові пільги в нашій державі залишаються безконтрольним. До них належать право на проїзд громадським транспортом, безкоштовне чи пільгове придбання медикаментів, безкоштовне чи пільгове санаторно - курортне лікування та інші. Видатки на них займають значну частку у всіх видатках Державного та місцевих бюджетів.

Ми вважаємо, що Україна має звернути увагу на досвід усіх колишніх країн СРСР та відмовитись від пільг.

Отже, з метою покращення функціонування системи соціального захисту населення України в сучасних умовах варто швидшими темпами приймати міри щодо її реформування, все ж таки прийняти закон «Про обов'язкове медичне страхування» та відмовитись від пільг на державні послуги, дія, яких не відповідає вимогам ринкової економіки.